

RAPPORT

Dassenonderzoek 2022 – De Hes

Nader soortgericht onderzoek in het kader van de
Soortenbescherming van de Wet natuurbescherming

Klant: AMVEST

Referentie: BF5632-MI-RP-230502-1318

Status: Definitief/1.0

Datum: 2 februari 2023

HASKONINGDHV NEDERLAND B.V.

Larixplein 1
5616 VB Eindhoven
Mobility & Infrastructure
Trade register number: 56515154

+31 88 348 42 50 **T**
info@rhdhv.com **E**
royalhaskoningdhv.com **W**

Titel document: Dassenonderzoek 2022 – De Hes

Sub titel: Nader soortgericht onderzoek in het kader van de Soortenbescherming van de
Wet natuurbescherming

Referentie: BF5632-MI-RP-230502-1318

Status: 1.0/Definitief

Datum: 2 februari 2023

Projectnaam: -

Projectnummer: BF5632

Auteur(s): Youri Boom

Gecontroleerd door: Pauline Maas

Datum: 3 augustus 2022

Goedgekeurd door: F. Hageman

Datum: 2 februari 2023

Classificatie

Projectgerelateerd

Behoudens andersluidende afspraken met de Opdrachtgever, mag niets uit dit document worden veeleenvoudigd of openbaar gemaakt of worden gebruikt voor een ander doel dan waarvoor het document is vervaardigd. HaskoningDHV Nederland B.V. aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid voor dit document, anders dan jegens de Opdrachtgever.

Let op: dit document bevat mogelijk persoonsgegevens van medewerkers van HaskoningDHV Nederland B.V.. Voordat publicatie plaatsvindt (of anderszins openbaarmaking), dient dit document te worden geanonimiseerd of dient toestemming te worden verkregen om dit document met persoonsgegevens te publiceren. Dit hoeft niet als wet- of regelgeving anonimiseren niet toestaat.

Inhoud

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding van het soortgericht onderzoek	1
1.2	Onderzoeksvragen en doel van de rapportage	1
1.3	Leeswijzer	1
2	Juridisch kader	2
2.1	Wet natuurbescherming (Wnb)	2
2.2	Soortenbescherming (Wnb hoofdstuk 3)	2
2.3	Verbodsbepalingen	2
2.4	Ontheffings- en vrijstellingsmogelijkheden	3
2.5	Algemene zorgplicht	4
3	Ligging plan- en onderzoeksgebied	5
4	Werkwijze onderzoek das	6
5	Onderzoeksresultaten	7
5.1	Ronde 1: 6 april 2022 - plaatsen camera's en sporenonderzoek	7
5.2	Ronde 2: 16 mei 2022 - verplaatsen camera's en sporenonderzoek	10
5.3	Ronde 3: 20 juni 2022 - ophalen camera's en sporenonderzoek	10
5.4	Ronde 4: 13 oktober 2022 - sporenonderzoek	12
5.5	Overige resultaten met betrekking tot onderzoek das	12
5.6	Samenvatting onderzoeksresultaten naar dassen	12
6	Effectbeoordeling soortenbescherming	14
6.1	Voorgenomen ontwikkeling van het plangebied	14
6.2	Hoofdburcht	14
6.3	Bijburcht en vluchtpijp	15
6.4	Looproutes	15
6.5	Voortplantingsperiode	15
7	Juridische haalbaarheid	16
7.1	Onderbouwing en vergunbaarheid ontheffingsaanvraag	16
7.2	Conclusie juridische haalbaarheid	16
8	Conclusies en aanbevelingen	17
8.1	Conclusie	17
8.2	Adviezen ten aanzien van das	17

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het soortgericht onderzoek

In augustus 2020 is door de Stichting Das & Boom vastgesteld dat er een dassenburcht aanwezig is in het plangebied 'De Hes' te Oosterbeek. Deze burcht was eerder niet in beeld en niet vastgesteld op basis van voorafgaande natuuronderzoeken (RHDHV, 2018 en EKOZA, 2019).

Om inzicht te krijgen in het gebruik van de burcht in samenhang met de omgeving, is in 2021 aanvullend onderzoek door Royal HaskoningDHV uitgevoerd (RHDHV, 2021). Uit dit onderzoek is gebleken dat een actief door das gebruikte burcht aanwezig is in het plangebied, en dat het plangebied deel uitmaakt van essentieel leef- en/of foerageergebied voor deze beschermde soort.

Sinds de afronding van dit onderzoek, in februari 2021, is de burcht in ontwikkeling. Hierom heeft Amvest aan RHDHV gevraagd een update van het soortgericht onderzoek uit te voeren naar het gebruik van het terrein door das, mogelijke nieuwe (bij)burchten, het gebruik van de reeds bekende hoofdburcht en het aantal dassen dat gebruik maakt van de burcht(en), om zo de effecten van de ingreep goed te beoordelen voor de das. Amvest is voornemens het betreffende terrein te ontwikkelen tot groen woongebied.

Onderhavig onderzoek kan worden gebruikt om een ontheffingsaanvraag in te dienen en in dat kader een plan met mitigerende en/of compenserende maatregelen op te stellen.

1.2 Onderzoeksvragen en doel van de rapportage

Het doel van het soortgericht vervolgonderzoek is de functie van de aanwezige dassenburcht nader te duiden en het aantal dassen dat er gebruik van maakt in beeld te krijgen, zodat effecten van het voornemen beoordeeld kunnen worden in het licht van de Soortenbescherming van de Wet natuurbescherming.

De onderzoeksvragen van het soortgerichte onderzoek zijn als volgt:

- Welke burchtlocaties zijn er in het plangebied aanwezig?
- Hoeveel dassen maken gebruik van de burchtlocatie(s)?
- Welke functie vervult de burchtlocatie(s) voor de das, in samenhang met andere bekende burchtlocaties?
- Hoe gebruiken dassen het plangebied en de wijdere omgeving?
- Zijn mitigerende of compenserende maatregelen nodig om negatieve effecten te verzachten en is het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Wnb noodzakelijk en zo ja is een aanvraag voor een ontheffing haalbaar?

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 is allereerst het juridisch kader weergegeven van de Soortenbescherming van de Wet natuurbescherming. In hoofdstuk 3 is een beschrijving opgenomen van het plangebied en de wijdere omgeving. Hoofdstuk 4 beschrijft de methode van het nadere soortgerichte onderzoek naar das. In hoofdstuk 5 zijn de onderzoeksresultaten beschreven, vervolgens is in hoofdstuk 6 de voorgenomen ontwikkeling beoordeeld in het licht van de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming. In hoofdstuk 7 is voor de das aangegeven of het voornemen haalbaar is in het kader van de Wet natuurbescherming. In hoofdstuk 8 zijn de conclusies en het advies opgenomen. Tot slot is in hoofdstuk 9 een overzicht van de geraadpleegde literatuur opgenomen.

2 Juridisch kader

2.1 Wet natuurbescherming (Wnb)

In Nederland is de bescherming van bepaalde soorten planten en dieren geregeld in de Wet natuurbescherming (hierna: Wnb). Deze wet bevat regels voor de bescherming van natuurgebieden, in het wild levende dier- en plantensoorten en houtopstanden in Nederland. Naast de bescherming van natuur en biodiversiteit voorziet de Wnb in de decentralisatie van taken en bevoegdheden en de vereenvoudiging van regelgeving. De Europese regelgeving, met name de Vogel- en Habitatrichtlijn, vormt het kader en het uitgangspunt van deze wet. Het instrumentarium van de Wnb sluit aan op het huidige omgevingsrecht en de toekomstige Omgevingswet. De uitwerking van de wet is vastgelegd in de regeling en het besluit natuurbescherming¹. Onderhavige rapportage is gericht op het onderdeel Soortenbescherming onder de Wnb, onderstaande is hiervoor het relevante toetsingskader opgenomen.

2.2 Soortenbescherming (Wnb hoofdstuk 3)

De Wnb kent drie algemene beschermingsregimes waarin de voorschriften van de Vogelrichtlijn², Habitatrichtlijn³ en twee verdragen (Bern en Bonn) zijn geïmplementeerd en waarin aanvullende voorschriften zijn gesteld voor de dier- en plantensoorten die niet onder die specifieke voorschriften vallen, maar wel bescherming nodig hebben. Het gaat om de volgende beschermingsregimes:

- *Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (paragraaf 3.1 van de Wnb)*
Dit zijn alle van nature in Nederland in het wild levende vogels (zoals bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn).
- *Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (paragraaf 3.2 van de Wnb)*
Dit zijn soorten die genoemd zijn in Bijlage IV bij de Habitatrichtlijn, Bijlage I of II bij het Verdrag van Bern en Bijlage II bij het Verdrag van Bonn.
- *Beschermingsregime andere soorten (paragraaf 3.3 van de Wnb)*
Dit zijn soorten die genoemd zijn in Bijlage A en B van de Wnb. Het gaat hier om de bescherming van zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen, kevers en vaatplanten van nature voorkomend in Nederland.

2.3 Verbodsbepalingen

Elk van de beschermingsregimes kent zijn eigen verbodsbepalingen en vereisten voor vrijstelling of ontheffing van deze verboden. De verbodsbepalingen zijn een-op-een overgenomen uit de genoemde richtlijnen (zie Tabel 2-1) en verdragen en zijn uitsluitend van toepassing op de in deze richtlijnen en verdragen genoemde soorten.

De bepalingen in paragraaf 3.10 zien toe op de 'nationale' andere soorten die zijn genoemd in de bijlagen A en B bij de Wnb. Hiervoor geldt een kleiner aantal verbodsbepalingen.

Bij de toetsing aan het soortbeschermingsdeel van de Wnb wordt bepaald of beschermde plant- en diersoorten kunnen voorkomen in het onderzoeksgebied en of de functionaliteit van het leefgebied van deze soorten aangetast wordt als gevolg van het project, waardoor de gunstige staat van instandhouding in gevaar komt.

¹ <http://wetten.overheid.nl/BWBR0038662/2017-01-01>

² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31979L0409:NL:HTML>

³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992L0043:NL:HTML>

Tabel 2-1: overzicht van de verbodsbepalingen Wet natuurbescherming, onderdeel Soortenbescherming.

Beschermingsregime Vogelrichtlijnsoorten § 3.1	Beschermingsregime Habitatrichtlijnsoorten § 3.2	Beschermingsregime Andere soorten § 3.3
Art. 3.1 lid 1 Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	Art. 3.5 lid 1 Het is verboden soorten in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.	Art. 3.10 lid 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen.
Art. 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.	Art. 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren.	Art. 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen.
Art. 3.1 lid 3 Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben.	Art. 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.	
Art. 3.1 lid 4 Het is verboden vogels opzettelijk te storen.	Art. 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen	Art. 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.
Art. 3.1 lid 5 Opzettelijk storen is niet verboden indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.	Art. 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.	

2.4 Ontheffings- en vrijstellingsmogelijkheden

In beginsel moet met voorzorgsmaatregelen ervoor worden gezorgd dat de functionaliteit van het leefgebied niet wordt aangetast en soorten niet worden verwond of gedood. Lukt dat niet en worden dus verbodsbepalingen overtreden, dan moeten mitigerende maatregelen genomen worden en is een ontheffing nodig. Het beschermingsregime van de soort bepaalt de mogelijkheid tot het verkrijgen van een ontheffing.

Artikelen 3.3, 3.8 en 3.10 van de Wnb bevatten de ontheffings- en vrijstellingsmogelijkheden van de genoemde verboden per beschermingsregime. Voor soorten van de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn kan alleen vrijstelling worden verleend op basis van de in deze richtlijnen genoemde belangen (bijvoorbeeld openbare veiligheid of dwingende reden van groot openbaar belang). Onder de Wnb geldt voor deze soorten een ontheffingsplicht, behalve als het bevoegd gezag door middel van een zogenoemde vrijstelling anders besluit⁴. Voor de nationaal beschermde soorten van artikel 3.10 kunnen provincies en het ministerie van LNV een algemene vrijstelling van de ontheffingsplicht vaststellen middels een verordening.

Afhankelijk van de grootte en locatie van een voorgenomen ontwikkeling, kan het bevoegd per project verschillen. Voor 'reguliere' ruimtelijke ingrepen is vaak de provincie is het bevoegd gezag voor het al dan niet verlenen van vergunningen en ontheffingen in het kader van de Wnb. Alleen bij ruimtelijke ingrepen waarmee grote nationale belangen zijn gemoeid, is het rijk in de vorm van de minister van LNV bevoegd gezag⁵. In het kort gaat het om de aanleg, uitbreiding en inrichting van hoofdwegen, landelijke spoorwegen en hoofdvaarwegen, primaire waterkeringen, militaire terreinen en oefengebieden, militaire luchthavens, Schiphol en overige burgerluchthavens, het landelijke gastransportnet en hoogspanningsverbindingen van tenminste 220 kV⁶. Het bevoegd gezag voor dit project is Provincie Gelderland.

⁴ Met uitzondering van een aantal in art 1.3 van de Wnb genoemde projecten (van nationaal belang).

⁵ Besluit Wnb 11 oktober 2016, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0038662/2018-01-01>

⁶ <https://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/beschermde-planten-dieren-en-natuur/wet-natuurbescherming/taken-en-roloverdeling-bevoegdheden>

Indien door voorzorgsmaatregelen de negatieve effecten volledig kunnen worden opgeheven, waardoor overtreding van de verbodsbepalingen voorkomen kan worden, is het aanvragen van een ontheffing niet nodig. Het gaat erom dat de voorzorgsmaatregel zorgt dat de functionaliteit van voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen van de aanwezige beschermde soort blijft behouden en de betreffende soort niet gedood, verwond of verstoord wordt.

De voorzorgsmaatregelen worden als randvoorwaarde meegegeven aan de aannemer. Indien dit niet wenselijk of mogelijk is, dan dienen mitigerende maatregelen genomen te worden om de optredende effecten te verzachten. Omdat sprake is van het overtreden van één of meerdere verbodsbepalingen, moet een ontheffing worden aangevraagd. In specifieke gevallen geldt een vrijstelling van ontheffingsplicht als ruimtelijke ontwikkelingen uitgevoerd worden volgens een goedgekeurde gedragscode.

2.5 Algemene zorgplicht

Voor alle in het wild levende planten en dieren (dus ook voor soorten die niet zijn opgenomen in de Wnb) geldt de algemene zorgplicht conform Wnb artikel 1.11. Deze plicht houdt in dat iedereen ‘voldoende zorg’ in acht moet nemen voor alle in het wild levende planten en dieren en hun leefomgeving. Veelal komt de zorgplicht erop neer dat tijdens werkzaamheden negatieve effecten op planten en dieren zoveel mogelijk worden voorkomen, en dat bij de inrichting aandacht wordt besteed aan de realisatie van geschikt habitat voor plant en dier. De zorgplicht geldt altijd en voor alle planten en dieren, of ze beschermd zijn of niet, en in het geval dat ze beschermd zijn ook als ontheffing of vrijstelling is verleend. De zorgplicht betekent niet dat geen effecten mogen optreden, maar wel dat dit, indien noodzakelijk, op zodanige wijze gebeurt dat de verstoring en eventueel lijden zo beperkt mogelijk is.

Opzettelijkheid

In de Wnb is voor veel verbodsbepalingen de term opzettelijk van toepassing. Niet-opzettelijke handelingen waarbij verbodsbepalingen overtreden worden zijn niet verboden. Daarbij is van belang dat het Europese Hof van Justitie in zijn jurisprudentie heeft bepaald dat onder opzet ook voorwaardelijke opzet moet worden begrepen: “Daarvan is sprake als iemand een handeling verricht en daarbij bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt dat zijn gedragingen schadelijke gevolgen hebben voor een dier of plant”.

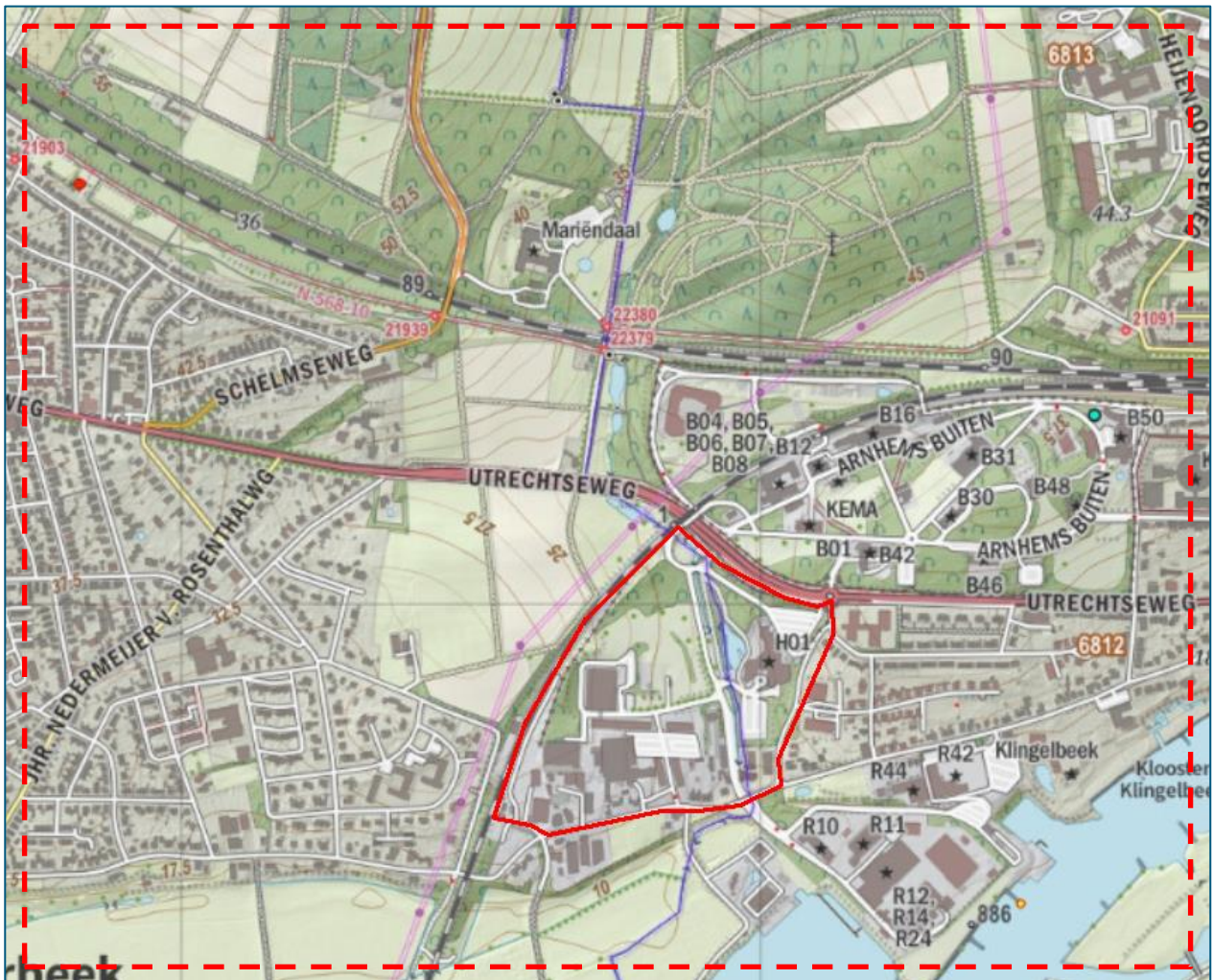
Wezenlijke invloed

Met de term ‘wezenlijke invloed’ wordt bedoeld op een wezenlijk negatieve invloed op een soort of populatie. Om te bepalen of sprake is van een wezenlijk (negatieve) invloed dienen de effecten van de activiteiten of werkzaamheden op de populatie te worden onderzocht. Of hiervan sprake is hangt af van de lokale, regionale, landelijke en Europese stand van de soort. Op welk van deze niveaus de effecten op een soort moeten worden onderzocht, hangt af van de soort. Er is geen sprake van een wezenlijke invloed wanneer de populatie de mogelijke negatieve effecten van de activiteiten of werkzaamheden zélf op een zodanige wijze (bijvoorbeeld doordat voldoende uitwijkmogelijkheden zijn naar een volwaardig leefgebied elders) teniet kan doen dat er geen invloed is op de huidige staat van instandhouding van de soort. In alle gevallen geldt proportionaliteit. Effecten op een zeer zeldzame soort zullen op een lager niveau moeten worden gezien dan een zeer algemene soort. Bij soorten die zich niet over grote afstanden kunnen verplaatsen, zoals amfibieën, reptielen, planten en veel soorten insecten, is eerder sprake van een wezenlijk negatieve invloed dan bij soorten die zich over grotere afstanden kunnen verplaatsen. Verder is van belang of het effect van tijdelijke of permanente aard is. Van tijdelijke effecten kan een populatie van een soort zich over het algemeen gemakkelijker herstellen dan wanneer het om een aanhoudend negatief effect gaat.

3 Ligging plan- en onderzoeksgebied

Het plangebied voor het soortgerichte onderzoek naar das, betreft een deel van het voormalige KEMA-terrein, in de gemeente Oosterbeek (Figuur 3-1; rood omlijnd). Het plangebied wordt omgeven door zowel woonwijken als natuurgebieden met oud landgoedbos en grasland. Ten noorden van het plangebied ligt de Utrechtseweg. Het onderzoeksgebied is breder dan het plangebied, vanwege het in kaart brengen van mogelijke relaties met andere dassenfamilies en hun burchten (Figuur 3-1; rood gestippeld omlijnd).

Het onderzoeksgebied, ligt vlak tegen de bebouwde kom van Arnhem aan en bestaat onder meer uit ruw gazon en bosschages, als onderdeel van een parkachtig landschap tussen de bebouwing van Oosterbeek in het westen en Arnhem in het oosten. Het plangebied ligt op de zuidflank van de Veluwe stuwwal en is licht glooiend. Vlak ten zuiden van het plangebied liggen de uiterwaarden van de Neder-Rijn. Het onderzoeksgebied wordt doorsneden door twee spoorlijnen (Arnhem-Utrecht en Arnhem-Nijmegen).

Figuur 3-1: ligging en begrenzing van het plangebied (begrensd door de rode lijn), gelegen aan de Hesweg te Oosterbeek, gemeente Oosterbeek, provincie Gelderland. De rest van het kaartbeeld – binnen de rode stippellijn – geldt indicatief als studiegebied.

4 Werkwijze onderzoek das

Als vertrekpunt voor dit soortgericht onderzoek is het soortgericht onderzoek naar das uit 2021 gebruikt (RHDHV, 2021). Tijdens het soortgericht onderzoek in 2021 is vastgesteld dat het plangebied onderdeel uitmaakt van een vaste verblijfslocatie én foerageergebied van ten minste één individu van das. Het doel van dit aanvullend soortgericht vervolgonderzoek in 2022 is om vast te stellen of de functie van de aanwezige dassenburcht en het aantal dassen dat er gebruik van maakt is veranderd ten opzichte van 2021. Daarnaast wordt in beeld gebracht of er nieuwe (bij)burchten en/of vluchtpijpen zijn gegraven en op welke manier das gebruik maakt van het plangebied, bijvoorbeeld om van verblijfplaats naar foerageergebied te komen. Zo kunnen de effecten van het voornemen, in licht van de Soortenbescherming van de Wet natuurbescherming, worden beoordeeld.

Voor dit onderzoek zijn er een cameraonderzoek en een sporenonderzoek uitgevoerd. Het camera-onderzoek is uitgevoerd met vier losse wildcamera's. Twee camera's zijn op locaties bij de (bij)burcht geplaatst en twee camera's zijn op mogelijke looproutes (wissels) geplaatst. De camera's zijn ingesteld op het maken van video's of foto's wanneer zij beweging detecteren. De camera's zijn op 6 april 2022 geplaatst en vervolgens op 16 mei 2022 verplaatst⁷ en voorzien van nieuwe batterijen en geheugenkaartjes. De camera's zijn vervolgens op 20 juni 2022 opgehaald. Echter bleek tijdens het ophalen dat 1 van de camera's door een technisch fout geen opnames had gemaakt. Op deze cameralocatie is daarom opnieuw een camera geplaatst, welke op 7 juli 2022 is opgehaald. De locaties van de geplaatste camera's ten opzichte van de (bij)burchten zijn weergegeven in de onderstaande afbeelding (Figuur 4-1). Het sporenonderzoek heeft plaatsgevonden op 6 april 2022, 16 mei 2022, 20 juni 2022 en 13 oktober 2022. Tijdens het sporenonderzoek is het gebied doorlopen en is er gelet op snuitputten, latrines en woelssporen, alsook graafsporen bij de (bij)burchten. Ook zijn dassenwissels tijdens het sporenonderzoek nagelopen. Aan de hand van de sporen is het terreingebruik door das in kaart gebracht.

Figuur 4-1 Locaties camera's en (bij)burchten

⁷ Bij zowel de hoofd- als bijburcht zijn de camera's opnieuw bij de burcht geplaatst.

5 Onderzoeksresultaten

Het onderzoek is gericht op het bepalen van de functie van de aanwezige burcht, het gebruik van het plangebied door de aanwezige das(sen) en bepalen van de omvang van de lokale dassenpopulatie. Dassen kiezen hun rustplaatsen vaak in droge bossen met enig reliëf en een goed vergraafbare, maar toch voldoende stevige (zand)bodem. Verblijfplaatsen liggen vaak in de directe nabijheid van voldoende geschikt foerageergebied, met name voedselrijke akker- en graslanden, alwaar voldoende insecten en met name regenwormen gevonden kunnen worden.

5.1 Ronde 1: 6 april 2022 - plaatsen camera's en sporenonderzoek

- In de ochtend van 6 april 2022 zijn vier camera's geplaatst (zie hoofdstuk 4). Tijdens het sporenonderzoek is een nieuwe (bij)burcht aangetroffen (zie Figuur 5-1). Deze burcht ligt in het westen van het plangebied, langs het hek dat het plangebied scheidt van de spoorlijn (zie Figuur 5-5).
- De (bekende) hoofdburcht heeft bij verschillende pijpen recente graafactiviteit (zie Figuur 5-2).
- Ook langs het hek (westen van het plangebied), rondom de nieuwgevonden bijburcht, zijn veel snuitputjes, woelssporen en latrines waargenomen (zie Figuur 5-3).
- In de directe omgeving van de hoofdburcht zijn oppervlakken met talrijke snuitputjes en oppervlakkige woelssporen aangetroffen, alsook op de burchtlocatie zelf.
- Er zijn op de burchtlocaties diverse pootafdrukken van das aangetroffen.
- Verder is vastgesteld dat er vanaf de hoofdburcht richting het zuiden, langs het hek, een intensief belopen dassenwiel loopt (Figuur 5-3). Deze wiel komt langs de bijburcht en loopt verder richting het zuiden. Ter hoogte van de bebouwing in het zuiden zit in het hek een opening (zie Figuur 5-4), waardoor de das zijn weg kan vervolgen richting de Rosandepolder (hoogwaardig foerageergebied).
- De dichtstbijzijnde bekende dassenburcht ligt circa 1.200 meter noordelijk van de burcht in het plangebied, op landgoed Mariëndaal. Dit betreft een grote burcht met ongeveer 20 pijpen (Mondelinge mededeling Das en Boom, 2021). Deze ligging van de burcht op Mariëndaal, ten opzichte van de burcht bij de Hes, is weergegeven in Figuur 5-5.

Figuur 5-1: Nieuwe bijburcht in het westen van het plangebied langs hek en de spoorlijn.

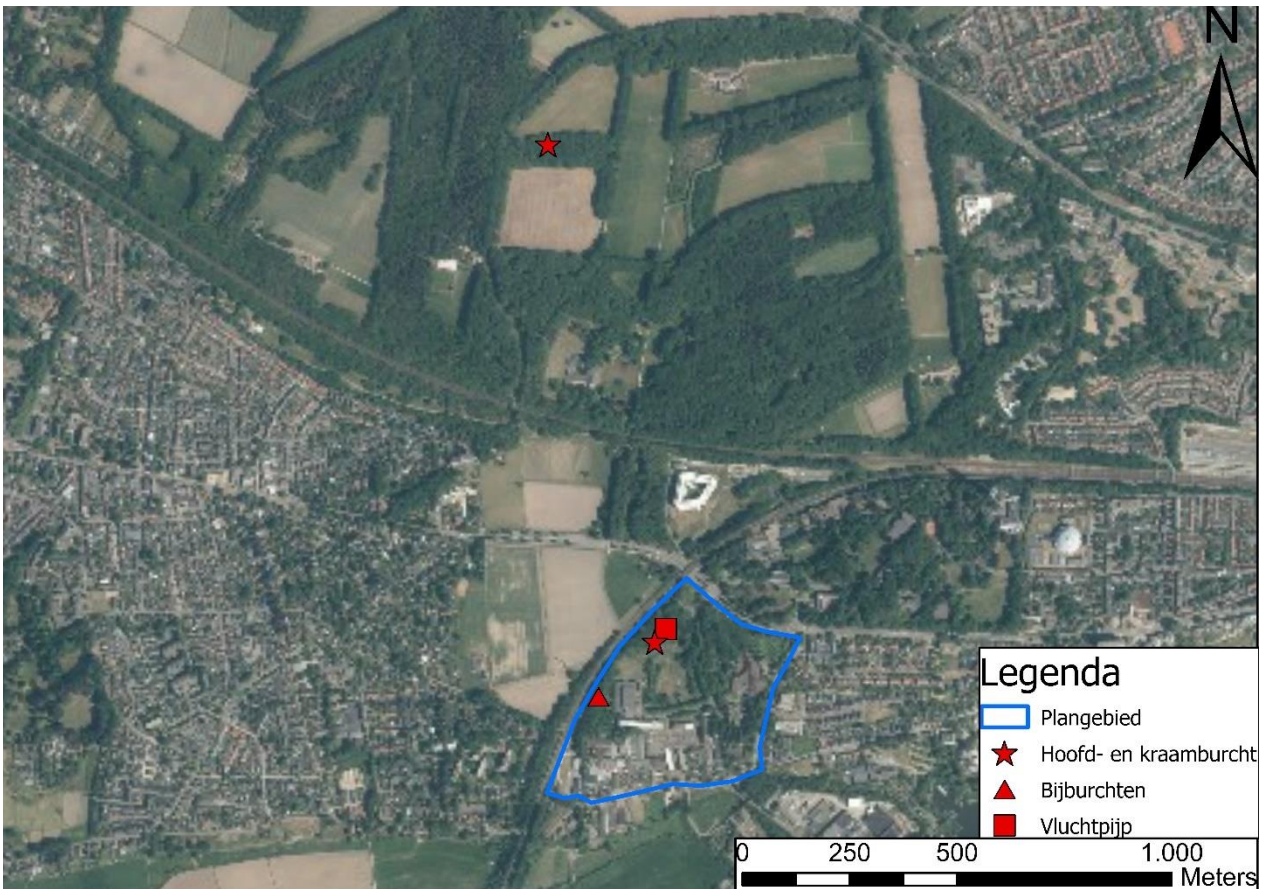
Figuur 5-2 De zuidelijke pijp intensief vergraven en belopen, pal onder een laurierstruik gelegen.

Figuur 5-3: Latrine met verse uitwerpselen langs hek in het westen van het plangebied en intensief belopen wissel langs westrand van het plangebied.

Figuur 5-4: Opening in het hek in het zuiden van het plangebied.

Figuur 5-5: Situering van bekende dassenburchten ten opzichte van de burchten in het plangebied (op basis van mondelinge informatie Das en Boom, 2021).

5.2 Ronde 2: 16 mei 2022 - verplaatsen camera's en sporenonderzoek

- In de middag van 16 mei zijn de batterijen en geheugenkaartjes van de camera's vervangen. Bij zowel de bijburcht als de hoofdburcht is opnieuw een camera geplaatst. De locaties van de camera's zijn weergegeven in Figuur 4-1.
- Op de camerabeelden gemaakt bij de hoofdburcht (camera 3, zie Figuur 4-1) is op verschillende dagen (26 april, 2 mei, 8 mei, 12 mei) graafactiviteit waargenomen. Verder is op de beelden te zien dat er nestmateriaal is verzameld (16 april).
- Bij de hoofdburcht worden regelmatig tenminste 2 individuen waargenomen (zie Figuur 5-6).
- Bij de zuidelijke bijburcht heeft sinds 6 april geen tot weinig graafactiviteit plaatsgevonden. Wel is op de beelden (camera 1) te zien dat deze bijburcht nog regelmatig wordt gebruikt (door tenminste 1 individu).
- In de directe omgeving, van zowel de hoofdburcht als zuidelijke bijburcht zijn oppervlakken met talrijke snuitputjes en oppervlakkige woelssporen aangetroffen.
- Camera 4 is geïnstalleerd bij een zichtbare wissel in bebost gebied ten noorden van de hoofdburcht. De beelden wijzen uit dat dat deze locatie regelmatig passeert.
- Camera 6, in het noordwesten van het plangebied, was gericht op een onderdoorgang bij het hek. Op de beelden is geen das te zien die gebruik maakt van deze onderdoorgang.
- Er zijn op de (bij)burchtlocatie diverse pootafdrukken van de das aangetroffen.

Figuur 5-6 2 individuen waargenomen op 6 april bij hoofdburcht

5.3 Ronde 3: 20 juni 2022 - ophalen camera's en sporenonderzoek

- In de middag van 20 juni zijn de camera's opgehaald. Echter bleek camera 5, in het zuidoosten van het plangebied, geen opnames te hebben gemaakt. Hierom is deze camera opnieuw geplaatst en op 7 juli opgehaald.
- Er is een nieuwe vluchtpijp aangetroffen direct ten noordoosten van de hoofdburcht (zie Figuur 5-5). Deze vluchtpijp vertoonde geen recente graafsporen (zie Figuur 5-7).
- Op de camerabeelden gemaakt bij de hoofdburcht (camera 3) is op verschillende dagen (18 mei, 22 mei, 2 juni, 7 juni) graafactiviteit waargenomen (zie Figuur 5-8).

- Bij de zuidelijke bijburcht (camera 1) is tijdens deze periode, van 16 mei tot 20 juni, aanzienlijk minder activiteit waargenomen; slechts 2 waarnemingen van das.
- In de directe omgeving, van zowel de hoofdburcht als bijburchten zijn oppervlakken met talrijke snuitputjes en oppervlakkige woelssporen aangetroffen.
- Camera 5 (opgehaald op 7 juli) heeft geen opnames gemaakt van langskomende dassen.
- Ter hoogte van een gat in het hek is camera 2 geplaatst. Op de beelden is te zien dat op 19 mei een das door de opening in hek, richting het spoor, gaat.

Figuur 5-7: bijburcht/vluchtpijp direct ten noordoosten van de hoofdburcht, aangetroffen op 20 juni 2022.

Figuur 5-8 Hoofdburcht met sporen van recente graafactiviteit.

5.4 Ronde 4: 13 oktober 2022 - sporenonderzoek

Op 13 oktober heeft er een veldbezoek plaatsgevonden, waarbij sporen van das zijn waargenomen.

- Bij de bekende hoofdburcht is recente graafactiviteit waargenomen.
- De zuidelijke bijburcht vertoont geen sporen van recent gebruik. De bijburcht is overgroeid met klimop.
- Aan het hek in het zuidwesten van het plangebied zijn dassenharen waargenomen. Dit duidt erop dat deze wissel nog in gebruik is door das, om zo de Rosandepolder te kunnen bereiken.

5.5 Overige resultaten met betrekking tot onderzoek das

Naast het camera- en sporenonderzoek zijn er ook resultaten af te leiden uit een ernstig voorval. In een artikel in de Gelderlander (8 februari 2022⁸) staat beschreven dat er bij de onderzochte dassenburcht (hoofdburcht) poeder naar binnen is gespoten. Naast de sporen van het poeder is er een dode jonge das (met beetwond(en)) naast de hoofdburcht gevonden.

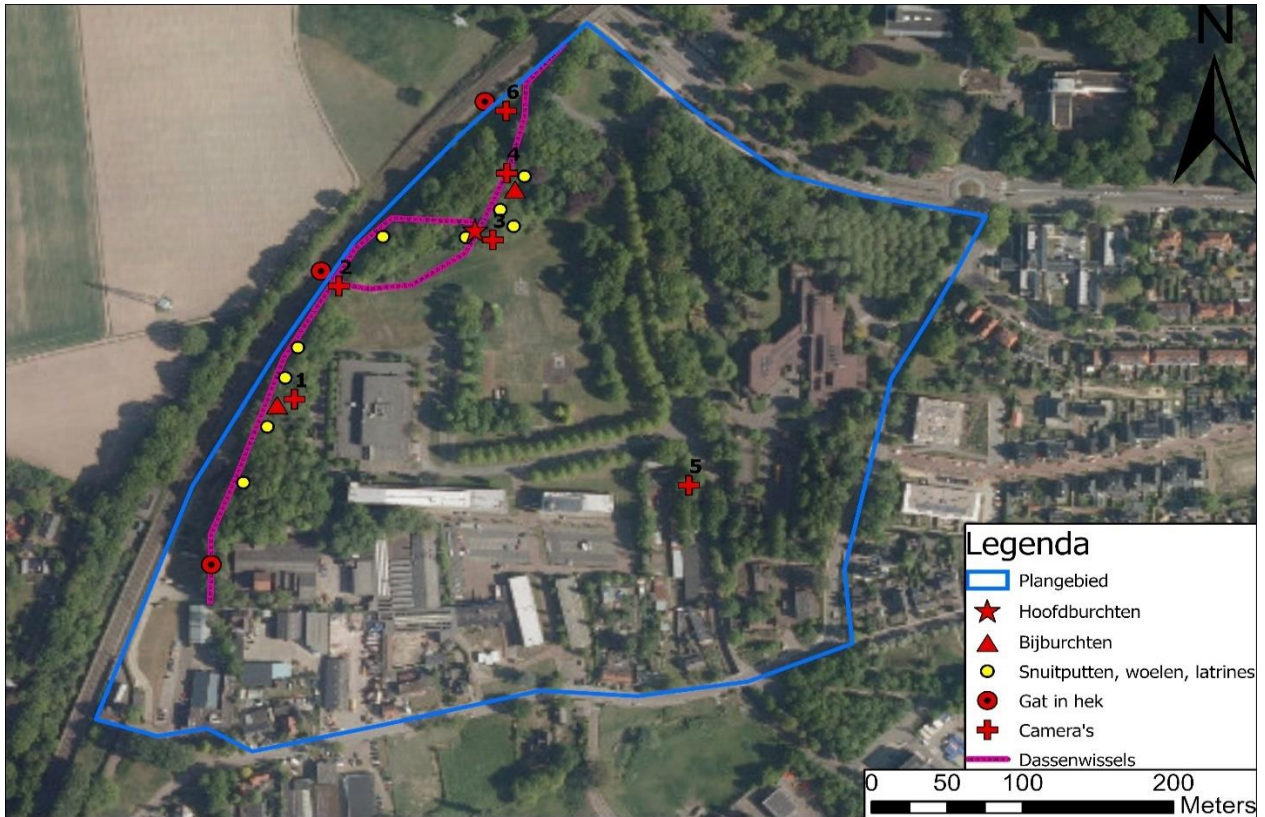
Naar aanleiding van het inspuiten van het poeder is het jong vermoedelijk de burcht ontvlucht en overleden. Gebruikelijk werpt een das 3-4 jongen per keer⁹, waardoor de kans groot is dat dit niet het enige jong is geweest. Echter zijn er op geen van de opnames van de wildcamera jonge dassen te zien (welke inmiddels al wel af en toe de burcht zouden horen te verlaten).

5.6 Samenvatting onderzoeksresultaten naar dassen

Het plangebied maakt onderdeel uit van een vaste verblijfslocatie, voortplantingslocatie én foerageergebied van ten minste twee individuen en mogelijk een onbekend aantal jongen van de das. De waarnemingen die zijn beschreven in paragraaf 5.1 tot 5.4 zijn weergegeven op de kaart in Figuur 5-9. De resultaten wijzen uit dat de das voornamelijk gebruik maakt van het westelijk deel van het plangebied. Vanaf de hoofdburcht loopt een wissel, langs het hek, richting het zuiden. Hier zit een opening in het hek, waardoor de dassen hun weg kunnen vervolgen richting de richting Rosandepolder, waar zij kunnen foerageren. Tijdens dit onderzoek is vastgesteld dat deze wissel intensief wordt gebruikt, waardoor deze looproute als essentieel dient te worden gezien. Ter hoogte van camera 2 zit een opening in het hek, waar op camerabeelden is te zien dat das eenmaal het hek is gepasseerd. Nadat das het hek hier heeft gepasseerd, kan de das door het spoor over te steken landgoed Mariendaal bereiken. Verder wordt de wissel ten noorden van de hoofdburcht (langs de bijburcht) veel belopen. Het is goed mogelijk dat das het verder noordelijk gelegen viaduct gebruikt om Mariendaal te bereiken. Camera 5 heeft geen opnames van das, waardoor het niet aannemelijk is dat deze route (vaak) wordt gebruikt. Gezien camera 5 geen opnames heeft gemaakt van das, hoeft deze potentiële looproute richting de Rosandepolder (als foerageergebied) niet als essentieel te worden gezien.

⁸ Geraadpleegd op 19 juli 2022, <https://www.gelderlander.nl/arnhem-e-o/ontwikkelaar-de-hes-bij-arnhem-bedroefd-en-geschrokken-over-aanslag-op-dassenburcht-a835f5dc/>

⁹ Geraadpleegd op 19 juli 2022, <https://www.zoogdiervereniging.nl/zoogdiersoorten/das>

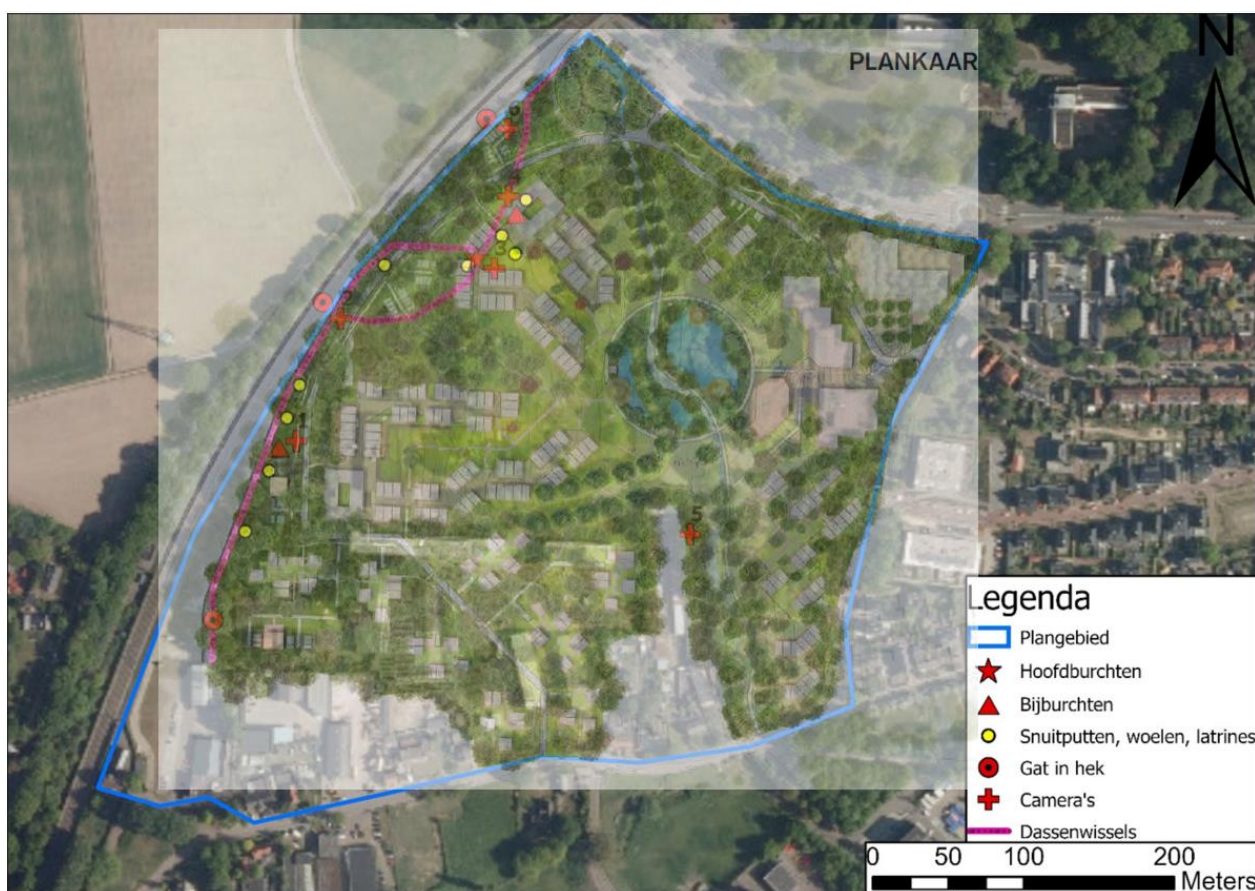

Figuur 5-9: overzicht gedane waarnemingen gedurende het onderzoek.

6 Effectbeoordeling soortenbescherming

6.1 Voorgenomen ontwikkeling van het plangebied

Het plangebied wordt omgevormd naar een groene woonwijk met verschillende bebouwingsclusters. Deze worden ontsloten door een rondgaande weg of straat, welke op basis van huidige tekeningen vooral langs de randen van het plangebied zal lopen. Zowel voor aanleg van de ontsluitingsweg als de diverse woonblokken worden bomen gekapt. Ook is er aanvullend ruimtebeslag op terreindelen met gras en plantsoenen. Verder zal aanleg van funderingen en ondergrondse infrastructuur leiden tot het nodige grondwerk in het plangebied. Zie Figuur 6-1 voor een voorlopige impressie van de beoogde ingreep.

Figuur 6-1: Voorgenomen ingreep en leefgebied das.

6.2 Hoofdburcht

De hoofdburcht is gesitueerd ter hoogte van een bouwblok, waar tevens een parkeerbak is gepland. De hoofdburcht is in ieder geval vaste rustplaats voor tenminste 2 dassen. Het is op dit moment (juli 2022) onduidelijk of er zich nog jongen bevinden in de burcht. Echter is zeker dat de burcht in 2022 in gebruik is/was als voortplantingsplaats. Daarmee zou realisatie van de actuele plannen voor de Hes leiden tot vernietiging van een vaste voortplantings- en rustplaats (burcht) van ten minste 2 dassen (en mogelijk nog 1 of meerdere jongen), wat gelijk staat aan een overtreding van artikel 3.10, eerste lid, sub b, van de Wet natuurbescherming.

6.3 Bijburcht en vluchtpijp

De bijburcht/vluchtpijp in het noorden van het plangebied kan eveneens, conform de huidige plannen, niet worden behouden. Door het vernietigen van deze bijburcht zal de functionaliteit van het leefgebied van das afnemen. Indien deze bijburcht wordt vernietigd is een overtreding van artikel 3.10, eerste lid, sub b (Wnb) niet uit te sluiten. De bijburcht langs het hek aan de westkant kan wel worden behouden.

6.4 Looproutes

De looproute langs de westkant van het plangebied, om foerageergebied in de Rosandepolder te bereiken, wordt intensief gebruikt. Wanneer deze looproute niet kan worden behouden wordt de functionaliteit van de burchtlocatie sterk negatief beïnvloedt, omdat een belangrijk foerageergebied niet meer bereikbaar is via de bestaande looproutes. Indien deze looproute wordt vernietigd is een overtreding van artikel 3.10, eerste lid, sub b (Wnb) niet uit te sluiten.

6.5 Voortplantingsperiode

Indien gewerkt wordt in de kwetsbare periode en zonder rekening te houden met het voorkomen van das, kan de uitvoering van de ingreep daarnaast leiden tot het verstoren, verwonden en/of doden van individuen van das. Dit is een overtreding van artikel 3.10, eerste lid, sub a, van de Wet natuurbescherming.

7 Juridische haalbaarheid

De te nemen vervolgstappen zijn afhankelijk van de mogelijkheden om het ontwerp voor inrichting van het plangebied gunstiger af te stemmen op het voorkomen van de das. Een ontheffingsaanvraag ten aanzien van de das is in elk geval nodig, omdat de voorgenomen ontwikkeling hoe dan ook leidt tot verminderde functionaliteit van de huidige burchtlocatie van de das.

7.1 Onderbouwing en vergunbaarheid ontheffingsaanvraag

Omdat er een beschermde soort is gevonden en functies worden vernietigd of negatief beïnvloedt, is het zaak om rekening te houden met een ontheffingsaanvraag. Hierin moet duidelijk onderbouwd worden, dat:

- a) er geen andere bevredigende oplossing of alternatief bestaat dat minder effect heeft op aanwezige beschermde natuurwaarden.
- b) de ontheffing nodig is in het kader van een geldig wettelijk belang en,
- c) er geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Met name punt a) vraagt om een sluitende onderbouwing, waarbij het ontwerp tegen het licht moet worden gehouden om te bepalen waar alternatieven dan wel optimalisaties mogelijk zijn met minder impact op das. Hierbij wordt bijvoorbeeld gedacht aan opties die ruimtegebruik op bestaande bosschages beperken, evenals kansen voor een doorlopende groene corridor voor de das richting de uiterwaarden van de Neder-Rijn, waarbij het plangebied wordt gezien als schakel tussen leefgebieden op de Veluwe (Mariendaal) en hoogwaardige foerageergebieden in de Rijnuiterswaarden (Rosandepolder).

Er wordt momenteel nagegaan welke andere oplossingen mogelijk zijn, en welke alternatieven bestaan waar de aantasting van de burchten en aanliggend essentieel leefgebied beperkt blijft door bijvoorbeeld uit te wijken naar een andere locatie of het ontwerp aan te passen. De alternatievenafweging valt echter buiten de scope van de onderhavige rapportage.

De punten b) en c) zijn te onderbouwen in samenhang met de uitkomsten met betrekking tot punt a), mits ook voldoende wordt voorzien in leefruimte voor de das in de ontwikkeling van het plangebied. De onderbouwing dient tezamen met een effectbeoordeling te worden verwerkt in een activiteitenplan voor een ontheffingsaanvraag soortenbescherming Wet natuurbescherming.

7.2 Conclusie juridische haalbaarheid

Onder voorbehoud van een goede alternatievenafweging, en het waarborgen van maatregelen ten gunste van de das, is er zicht op het verkrijgen van een ontheffing voor beschadigen en vernielen van vaste voortplantings- en rustplaatsen in het kader van een ruimtelijke ingreep zoals bedoeld in de Wet natuurbescherming. Hierbij moeten de benodigde voorzorgsmaatregelen en mitigerende maatregelen worden uitgewerkt in een activiteitenplan.

8 Conclusies en aanbevelingen

8.1 Conclusie

Er komen vaste voortplantings- en rustplaatsen van das voor in het plangebied. Het plangebied maakt voor een deze beschermde soorten onderdeel uit van een essentieel leef- en/of foerageergebied.

De voorgenomen ontwikkeling voldoet voor de onder artikel 3.10 beschermde 'Andere soorten' aan een geldig wettelijk belang. Voor de onder artikel 3.10 beschermde 'Andere soorten' (das) is op basis van het onderzoek te concluderen dat het plangebied als geheel leefgebied bestempeld kan worden in samenhang met aanwezige vaste voortplantings- en rustplaatsen. Dat houdt in dat een aantasting van omliggend essentieel leefgebied een direct negatief effect heeft op de functionaliteit van aanwezige vaste voortplantings- en rustplaatsen van das.

De voorgenomen ontwikkeling is – gezien aanwezigheid van alternatieve leefgebieden in de omgeving en eventuele mogelijkheden voor optimalisatie van leefgebied binnen het nieuwbouwplan – naar verwachting te verenigen met de voorwaarde om geen afbreuk te doen aan de (gunstige) staat van instandhouding van das. In het kader van een ontheffingsaanvraag is het belangrijk dat er voldoende alternatieven (ontwerp, werkwijze en planning realisatie) zijn afgewogen welke minder effect hebben op aanwezige beschermde soorten. Daarbij geldt ook dat er een toereikend pakket mitigerende en/of compenserende maatregelen beschreven moet worden.

Het is belangrijk dat deze afweging van alternatieven en een toereikende set mitigerende maatregelen ten aanzien van das worden vastgelegd in een nader op te stellen activiteitenplan. Dit document is de basis voor een ontheffingsaanvraag ten aanzien van de das en zal als zodanig door het bevoegd gezag (de provincie Gelderland) moeten worden goedgekeurd.

8.2 Adviezen ten aanzien van das

In beginsel zijn er verschillende alternatieven of scenario's te bedenken om de burchten en/of omliggend leefgebied te sparen, en wel de volgende:

1. Aanpassing ontwerp, waarbij dassenburcht en omliggend functioneel leefgebied (bos en gazon) worden ontzien, gecombineerd met een doorlopende verbinding richting de uiterwaarden, bijvoorbeeld in de groenstrook langs de spoorlijn Arnhem-Nijmegen. Zo blijft de schakel tussen de populatie in Mariëndaal (noordelijk van het plangebied) en hoogwaardig foerageergebied (Rijnuitwaarden) in stand.
2. Mogelijk kunnen aanwezige dan wel geplande groenstructuren verder geoptimaliseerd worden door toepassing van vruchtdragende boom- en struiksoorten, zoals zoete kers, wilde appel, meidoorn en sleedoorn.
3. Indien aanpassing van het ontwerp niet voldoende is om de lokale staat van instandhouding van de burcht te waarborgen, dient - bij voorkeur in overleg met Das & Boom – een nieuw gebied geschikt gemaakt te worden voor das, in de nabijheid van de oorspronkelijke locatie, als compenserende maatregel.

9 Literatuur

BIJ12 (2017). Kennisdocument Das, versie 1.0. Geraadpleegd via: <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/~kennisdocumenten-soorten-ontheffingen-wet-natuurbescherming/>

Ekoza (2019). Nader onderzoek ecologie, De Hes, Arnhems Buiten. Rapportkenmerk: 18.127.

RHDHV (2018). Quick scan Flora en Fauna Arnhems Buiten, t.b.v. de Wet natuurbescherming. Rapportkenmerk: WAT_BF5623_R001_907548_D01.

RHDHV (2021). Resultaten soortgericht onderzoek Das, onderzoek naar omvang en gebruik dassenburcht. Rapportkenmerk: BF5632WATRP2101251532.